

Oleksandr Diachenko\*  
Taras Mylian\*\*

## **XXXVIII Report Conference „Archaeological Researches in Southeast Poland, West Ukraine and North Slovakia in 2011”,**

Rzeszów, 20–21 March 2012

The XXXVIII Report Conference in Rzeszów brought together researchers from Poland, Ukraine, Slovakia and Russia, and as usual it was organized by the District Museum in Rzeszów, the Institute of Archaeology (University of Rzeszów), Rzeszów Archaeological Centre Foundation and the Rzeszów Department of the Scientific Association of Polish Archaeologists. There were presentations, discussions and personal communication between several generations of archaeologists from the different countries, and these are important for development of methods and research programs addressing common scientific problems and the transfer of experience of field and analytical work. Presentations covered materials and problems ranging from the Palaeolithic to the Middle Ages in date.

In this year, the organisers took an innovative approach with papers focusing on methodological issues and interdisciplinary research in archaeology. This gave a new quality to, what appeared at first glance, a usual annual archaeological conference. This provided a new stage for studying the problems of archaeological research and gave archaeologists an insight to the future development of both research and new possibilities in excavation.

The conference began with a strong international panel of researchers examining the Palaeolithic era presenting analyses of sites from specialists drawn from different sciences. Most of the issues raised at the first session were developed in collaboration between Polish and

---

\* Department of Eneolithic and Bronze Age; Institute of Archaeology, Ukrainian National Academy of Sciences; Geroiv Stalingradu 12, Kyiv-210, Ukraine; oleksandr.diachenko@gmail.com

\*\* Investigation Centre “Service of Rescue Archaeology”, Institute of Archaeology, Ukrainian National Academy of Sciences; Vinnichenka 24, 79008 Lviv, Ukraine; mylian@ukr.net

Ukrainian archaeologists, providing a combination of analysis of field materials and theoretical discussion that made it easier to construct and solve scientific problems.

Two presentations of Palaeolithic sites in Podolia and Podnistrovia (presented by M. Mendecki, W. Zuberek, B. Żogała, A. Bogucki, B. Hołub, M. Łanczont, T. Madeyska, O. Sytnyk and by Bogucki, M. Łanczont, T. Madeyska, O. Sytnyk, J. Kusiak, O. Tomeniuk) included geophysical and palaeo-geographical data and showed the importance of these excavations. Their integrated and collaborative approach enabled the researchers to correlate synchronic materials from multiple sources with a significant impact on their interpretation. For instance, P. Gębica's report discussed the interaction between human activities and the formation of river valleys in the foothills of the Carpathians over long periods of time. J. Bobak, J. Kusiak, M. Łanczont, A. Nowak, M. Połtowicz-Bobak presented new evidence for the oldest settlements in eastern Poland, as exemplified by the site in Wierzawice.

An increased interest in the Neolithic – Early Bronze Age, particularly in Trypillian materials, should be mentioned, with in general, discussion of the influence of natural environment on particular cultural contexts. R. Zych and J. Nowak examined the process of populating Sub-Carpathia in the early Eneolithic using the example of the Linear Pottery Culture in Świlcza. M. Dębiec and A. Bardeckij drew parallels between house construction of this culture in Poland and Ukraine.

The results of long-term excavation of the Trypillian settlement at Bodaky in the Ternopil region were presented by N. Skakun. D. Chernovol summarized how the structure of household space of Trypillya buildings changed in time and space, putting forward interesting ideas about the almost complete lack of farmhouse buildings. A. Diachenko drew attention to the potential of geographical analysis to create a model of hierarchical settlement systems, in spite of their possible incompleteness. J. Cieszeńska-Braniecki, A. Pelisiak, M. Szmyt and T. Tkaczuk focused on the materials from the Trypillian settlement of Bilyi Potok, arguing that diligent work with museum collections is as important and productive as new excavations.

The following reports deserve special attention, reflecting different aspects of the problems of discussing relations between populations, and, in particular, exploring the links between sociological models

and archaeological materials. A presentation by O. Pozikhovskiy, M. Rybicka, W. Pasterkiewicz, D. Verteletskiy concerned contacts between Trypillian people and populations of southeast Poland, discussing cultural zones and mutual influences at a regional level.

A combination of traditional reports and poster session was very welcome, allowing participants to become quickly acquainted with the results of work by more than twenty researchers working in Poland, the Czech Republic, Slovakia and Ukraine.

Several reports discussed the physical and geographical environment of sites and changes in the resource and economic models during a certain period of time or cultural and chronological phases. In particular, M. Rybicka, D. Król, J. Rogoziński shared their observations on the Funnel Beaker Culture settlements in Pawłosiów. J. Bronowicki, S. Czopek, J. Podgórska-Czopek discussed a model of settlement in Zamiechów, while A. Łukaszewska and A. Olszewski reported on excavations in Święte 11/Sośnica 25. K. Nawalany characterized the process of population change on the basis of the interaction of natural and human factors from the Bronze Age to the Roman period in southeast Poland, as exemplified by the settlement at Lipnik.

J. Machnik, M. Hozer, A. Bajda-Wesołowska addressed the issue of contacts between people of the Corded Ware Culture and tribes from Central and Eastern Europe. Professor J. Machnik and his collaborators have set an excellent example of research with a significant base of materials and scrupulous attention to detail. The paper by P. Madej and J. Machnik was a vivid demonstration of archaeological material as a fundamental basis of the archaeologist's work. The results of excavations on the Przeworsk-Radymno highway modified our concepts of the Mierzanowicka Culture, and to some extent, this work is as significant as the discovery of the necropolis at Varna, which has had a significant impact on the understanding of prehistoric processes across southeast Europe. This report pointed out the need for an appropriate combination of theory and practice at work and for developing flexible analytical and working methods.

Active discussion started as soon as the first day of the conference was officially over. Special attention should be paid to Professor S. Kadrow's speech on the importance of careful use of radio-carbon dates. Some researchers, particularly in the Ukraine, have tended to treat dates as absolute when used to date archaeological

sites. We agree with Professor Kadrow that absolute dates are subjects for analysis and interpretation in the same way that other archaeological sources are.

The next day of the conference was dominated by Eastern European topics. O. Zlatohorskyj presented a thorough review of the status and needs of extensive archaeological research in Volyn. A. Bardec-kiy and S. Demeniuk presented an exemplary application of new approaches to studies of multi-layered sites using the site of Shack-Sad and discussing house construction and the definition of cultural and chronological phases.

Reports on the Middle Ages made a significant contribution, focusing on the study of either individual castles and settlements, or territorial or area-based studies. M. Bajka and M. Florek demonstrated a functional differentiation in medieval Sandomierz on the basis of the locations of medieval cemeteries in changing in urban layout. Reports on towns known from historical sources were presented by B. Pryscheпа (the Dorohobuzh settlement) and O. Veremeichyk (Lyubech), drawing on several years of research and analysing the system of buildings and their chronology. Similar issues were addressed by P. Harcar and A. Lubelczyk with reference to the castle Saris and “Golesz” respectively.

The results of recent researches on central Lviv were discussed in reports by N. Voytovych, M. Voytovych and J. Lukomski. On the basis of excavations the researchers reconstructed medieval city buildings and analyzed the urban development of the city from the XV to the XIX century. Of particular note was the presentation by J. Garncarski and T. Leszczyński on their work in Krosno, where they clearly demonstrated how the present-day town can be revitalised.

Other papers presented particular archaeological discoveries and the methodology and technology of analysis, discovery and recording. The comparison of the varying distributions of artefacts types against detailed mapping, and assessing technological and morphological characteristics, may allow centres of production and distribution to be identified, as illustrated in D. Mazur’s presentation on stove tiles in southern Poland.

The experimental reproduction of pottery to determine technology, traces preserved on the surface of old industrial complexes and the relationship between various forms of vessels and raw materials was described by G. Poplevko. A. Walanus and J. Trąbska discussed

the applied methods of ceramics analysis in terms of detection at the micro level, which are related to cultural identity.

A bold and rather extraordinary speech on medieval monasteries in Galicia was given by R. Berest. Despite a great documentary and cartographic background, more attention should have been paid to archaeological sources that could have added weight to the presentation.

The results of archaeological research within watercourses in the Ukraine were also addressed. This research has increased the number of known monuments, enriching the archaeological knowledge base and sometimes reproducing historical ties between communities. N. Voytseschuk, V. Hupalo and D. Pavliv showed the results of such work in the Ukrainian part of the Vyshnia River. Drawing on joint Polish-Ukrainian research on both sides of the Varenzhanka River A. Urbański, A. Osaulczuk, T. Mylian and J. Kuśnierz presented the first cartographic results from the site intersected by the border.

N. Bulyk gave a talk about the cooperation between Galician archaeological centres at the turn of the nineteenth and twentieth centuries as an example of joint cross-border activity reflecting the long tradition of cooperation and academic training, for example at Kraków and Lvov.

We trust the organizers that next year's conference will be as successful as this one, and hope that they will continue to select the reports for presentation on the basis of scientific innovation of the techniques and methodology of archaeological research.

Олександр Дяченко, Тарас Милян

## **Підсумкова xxxviii конференція «археологічні дослідження 2011 року в південно-східній Польщі, західній Україні та північній Словаччині»**

Жешів, 20–21 березня 2012 року

Підсумкова XXXVIII конференція у Жешові об'єднала дослідників із Польщі, України, Словаччини та Російської Федерації. Організаторами цього традиційно виступили Окружний музей в Жешові, Інститут археології Жешовського університету, Фундація Жешовського археологічного осередку та Наукове об'єднання польських археологів – Відділ у Жешові. Доповіді, дискусії та особисте спілкування археологів кількох поколінь із різних країн, безумовно, важливе для напрацювання методики та програм досліджень, вирішення спільних наукових проблем і передачі досвіду польової та аналітичної роботи. Тематика доповідей охопила матеріали та проблеми широкого хронологічного діапазону – від палеоліту до середньовіччя.

Варто відзначити новаторський підхід організаторів. Цього року було запропоновано зосередити акцент у доповідях стосовно методологічних питань, інтердисциплінарних досліджень в галузі археології. Це спричинило до якісно нового звучання, на перший погляд, звичайних підсумків археологічних досліджень за рік. Водночас підводить нас до нової стадії у вивченні проблем археологічних досліджень та надає самим археологам розуміння щодо подальшого розвитку як досліджень, так і можливостей почерпнути нове у звичайних розкопках.

Традиційно конференцію розпочав потужний міжнародний блок дослідників палеоліту, які з року в рік пропонують аудиторії якісний аспект вивчення пам'яток з точку зору фахівців різних наук. Над розробкою більшості проблем, піднятих на першій сесії, спільно працювали польські та українські археологи. Преісторична тематика закономірно поєднала аналіз матеріалів, здобутих у полі, із високою цікавістю до теоретико-методологічних та методичних проблем, що сприяють формулюванню наукових завдань та їх вирішенню.

Дві презентації з проблем методики досліджень палеолітичних стоянок Поділля та Подністров'я представлених М. Мендецьким, В. Зуберком, Б. Жоголою, А. Богуцьким, Б. Голуб, М. Ланчонт, Т. Мадейською, О. Ситником та А. Богуцьким, М. Ланчонт, Т. Мадейською, О. Ситником, Я. Кусяком, О. Томенюк у поєднанні з даними геофізики та палеогеографії показали актуальність розкопок цих пам'яток широкими площами. Такий підхід дозволив дослідникам показати варіабельність статистичного співвідношення синхронних матеріалів, що справляє

відчутний вплив на їх інтерпретацію. У цьому ж руслі була доповідь П. Гембіци, в якій відображено взаємовплив водних ресурсів та людини на формування річкових долин у передгір'ї Карпат на протязі значного періоду часу. Колектив авторів Д. Бобак, Я. Кусяк, М. Ланчонт, А. Новак, М. Полтович-Бобак надали нові матеріали щодо найдавнішого заселення території східної Польщі на прикладі стоянки Вежавіце.

Варто відзначити підвищений інтерес дослідників до матеріалів епохи неоліту – ранньої бронзи, зокрема, трипільських матеріалів. Доповіді в контексті практичного узагальнення порушували питання щодо відтворення середовища певного культурного середовища. Процеси заселення Підкарпаття в ранньому неоліті на прикладі поселення лінійно-стрічкової кераміки у Свілчу відтворили Р. Зих, Й. Новак. М. Дембец з А. Бардецьким провели паралелі у житлобудівництві цієї культури на пам'ятках в Україні.

Результати багаторічних розкопок трипільського поселення Бодаки на Тернопільщині презентувала Н. Скакун. Д. Черновол підсумував особливості організації житлово-господарського простору трипільських будівель у часі та просторі. Дослідник висунув цікаві ідеї стосовно майже повної відсутності будівель господарського призначення. О. Дяченко акцентував увагу на можливості застосування методів аналітичної географії для корегування вибірок ієрархічних поселенських систем, зважаючи на їх можливу неповноту. Варто відзначити доповідь Ю. Цешевської-Бранецької, А. Пелісяка, М. Шмит, Т. Ткачука по матеріалам трипільського поселення Білий Потік. Ця доповідь переконує, що ретельна робота із музейними колекціями є не менш важливою і продуктивною за нові польові дослідження.

Наступні доповіді, що заслуговують окремої уваги, відображають різні аспекти однієї проблеми – близьких та далеких зв'язків давнього населення. Актуальність зазначених проблем зумовлена виразними проблемами відповідності соціологічних схем реальному археологічному матеріалу. Презентації О. Позіховського та М. Рибіцької, В. Пастеркевича, О. Позіховського, Д. Вертелецького стосувалися контактів трипільського населення із людністю Південно-Східної Польщі. Зібрані дослідниками матеріали відкривають шлях до розробки проблеми культурних зон та взаємовпливів на міжрегіональному рівні.

Вдалим було поєднанням традиційних доповідей та виступів з постерами. На протязі короткого часу учасники мали можливість ознайомитись із результатами досліджень більш як двадцяти дослідників із Польщі, Чехії та Словаччини. Представлені матеріали охоплювали територію Польщі, Чехії, Словаччини, України. Виставлені на огляд результати робіт охоплював надзвичайно великий діапазон – від кам'яної доби до середньовіччя, а також аналітичні дослідження щодо інтерпретації пам'яток, результати археологічних рятівних робіт.

Питання функціонування пам'яток в умовах певного фізико-географічного середовища та зміна у відповідності до цього ресурсної

та господарської моделі на протязі певного періоду або кількох культурно-хронологічних фаз було порушено у низці доповідей. Зокрема, М. Рибічка, Д. Кроль, Я. Рогозінський висловили свої спостереження для культури лійчастого посуду на прикладі поселення в Павлосьове, Я. Бронівіцкі, С. Чопек, Й. Подгурска-Чопек продемонстрували господарську модель для поселення Замехув, А. Лукашевська, А. Ольшевські для пам'ятки Свент 11/Сосніца 25. К. Навальни відобразила процес зміни моделі заселення на основі взаємодії природного та людського чинників у випадку поселення в Ліпніку в часовому інтервалі від епохи бронзи до римського часу на землях південно-східної Польщі.

Я. Махнік, М. Хозер, А. Байда-Весоловска звернулися до проблеми контактів носіїв культур шнурової кераміки з племенами Центрально-Східної Європи. Робота професора Я. Махніка та його співавторів традиційно характеризується оперуванням вагомою джерельною базою при прискіпливій увазі до дрібних деталей. Доповідь П. Мадея, Я. Махніка – яскрава демонстрація археологічного матеріалу як першооснови роботи археолога. Результати розкопок на автостраді Пшеворск-Радимно змушують суттєво модифікувати наші уявлення стосовно межановицької культури. В якійсь мірі, ця доповідь викликає асоціації з відкриттям варненського некрополя, що суттєво позначилося на розумінні преісторичних процесів у всій Південно-Східній Європі. Доповідь цих співавторів нагадала нам про необхідність адекватного поєднання теорії та практики в роботі, і в черговий раз актуалізувала проблему напрацювання методів із великим евристичним потенціалом для створення гнучких пояснювальних схем.

По завершенню першого дня роботи конференції розгорнулася плідна дискусія. Слід особливо відзначити виступ професора С. Кадрова стосовно важливості обережного використання радіовуглецевих дат. Окремі дослідники, зокрема в Україні, часом абсолютизують можливості природничих наук для точного датування археологічних пам'яток. Ми схилиємося до думки професора С. Кадрова щодо розуміння абсолютних дат як такого ж матеріалу для аналізу та інтерпретацій, що і суто археологічні джерела.

Наступний сесійний день відзначався вагомою «східноєвропейською» складовою у виголошених доповідях. Ґрунтовно та методично О. Златогорський представив стан та потреби широкопланових археологічних досліджень на Волині. Як приклад застосування нових підходів у дослідженнях багат шарових пам'яток – за формами житлобудівництва, визначення окремих культурно-хронологічних фаз існування пам'ятки Шацьк-Сад показали А. Бардецький та С. Демедюк.

М. Байка, М. Флорек продемонстрували різноплановість та багат шаровість середньовічного Сандомежа на прикладі локалізації середньовічних цвинтарів міста в контексті зміни урбаністичного розвитку. Загалом проблеми епохи середньовіччя були представлені великою кількістю доповідей, які ґрупувалися навколо вивчення як окремих

замчищ та городищ, так і в розрізі дослідження на теренах сучасних населених пунктів.

Доповіді про відомі із літописних джерел міста репрезентували Б. Прищепа – городище Дорогобуж та О. Веремейчик – Любеч. Дослідники представили свої здобутки за декілька років, водночас аналізуючи систему просторової забудови у відповідності до хронології існування пам'яток. У такому ж руслі виклали свої матеріали П. Харчар про замок у Шарішу та А. Любельчик – замок «Голеш».

Дослідження, які проводяться на території середмістя Львова в останні роки висвітлені у доповідях Н. Войтовича, М. Войтович та Ю. Луконського. Дослідники на основі розкопок провели реконструкцію середньовічної забудови міста, проаналізували урбаністичну модель Львова від XV до XIX ст. Заслуговує уваги роботи проведені у Кросно під керівництвом Я. Ганцарського та Т. Лещинського. Вони яскраво продемонстрували як в умовах сучасно міста в ході різнопланових робіт при допомозі археології можна започаткувати процес із ревіталізації та відтворення давньої забудови.

Актуальними на цьому тлі виглядають доповіді, пов'язані із окремими видами археологічних знахідок, а також технологічними процесами, пов'язаними із їхнім виготовленням. Позитивний момент вбачається у створенні загальних класифікаційних типів артефактів із докладним картографуванням. У ході таких досліджень на основі технологічних та морфологічних ознак можна визначити як осередки виробництва, та і шляхи розповсюдження. Це відображено у доповіді Д. Мазур стосовно кахлярства південної Польщі.

Відтворення давнього виробництва ліпної кераміки з метою встановлення технології виробництва, слідів збереження на поверхні давніх виробничих комплексів, а також взаємовідношення тих чи інших форм посуду відносно сировинної бази висвітлила у своїй доповіді Г. Поплевко. Доповідь А. Валануса, Й. Тромбської доповнила відомості стосовно дослідження давньої кераміки прикладними методами в плані виявлення технологічних особливостей на мікрорівні, що пов'язані із її культурною приналежністю.

Сміливим і досить неординарним прозвучав виступ Р. Береста стосовно давніх жител монахів на території Галичини. Не зважаючи на велику літературну, картографічну базу, вартувало більшу увагу приділити археологічним джерелам із залученням різнопланових аналізів для екстраполяції результатів на згадані процеси житлобудівництва.

Окремою темою прозвучали підсумки археологічних досліджень, проведених суцільними площами в межах окремих водотоків на території України. У ході цього кількість пам'яток значно зростає, збагачуючи археологічну базу, відтворюючи часами історичні зв'язки між людськими спільнотами. Н. Войцещук, В. Гупало Д. Павлів продемонстрували результати таких робіт на українській частині р. Вишні. Як підсумок спільних польсько-українських досліджень по обидва боки

кордону в басейні р. Варенжанки прозвучала доповідь А. Урбанского, О. Осаульчука, Т. Миляна, Є. Кусьнежа, в якій вперше картографовано пам'ятки перетнуті державним кордоном і які були невідомі раніше.

Своєрідними підсумком спільної транскордонної діяльності прозвучав виступ Н. Булик про співпрацю галицьких археологічних осередків на зламі XIX–XX ст., що відобразив давні традиції співпраці та підготовки наукових кадрів на прикладі осередків Кракова та Львова.

Покладаємо великі надії на організаторів, що і в наступному році чергова конференція відбудеться із не меншим успіхом. Сподіваємось, що буде продовжену започатковану традицію стосовно відбору доповідей на підставі наукової новизни з точки зору методики та методології археологічних досліджень та інтердисциплінарності.